

Гадаю, що в період, коли з'являються нові види злочинів, коли законодавство постійно змінюється, проблеми перепідготовки та підвищення кваліфікації слідчих набувають найбільш актуального значення, і їх необхідно розв'язувати негайно.

Надійшла до редколегії 15.10.99

А.С.Токарська, канд. істор. наук

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ВИСОКОЇ ДУХОВНОСТІ І МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВНИКІВ

Наукові дослідження вчених з таких споріднених галузей наук, як мовознавство, психолінгвістика, соціолінгвістика, а також біологія, фізика – останнім часом переконливо доводять незаперечний факт, відомий ще з часів твердження св. Євангеліста «спочатку було Слово ...» про те, що слово має могутню і нездоланну силу. Воно здатне людину піднести, здатне і принизити, воно може оживити і ним можна вбити. Це той духовний меч, який лише в устах мислячої особи зупинить зло і служитиме ідеалом добра та справедливості.

Уміння послугуватися словом – це велике мистецтво, а для працівників правоохоронних органів – украй необхідна якість, один із найважливіших складників їх професіоналізму. Виконання службових обов'язків вимагає вміння вправно володіти словом, оскільки воно пов'язане із регулюванням правових відносин, так і в цілому суспільних. Тільки висока відповідальність за мовлене і писане слово сприяє створенню атмосфери діловитості і поваги прав громадян, беззаперечного виконання законів усіма членами суспільства. Загальна культура, культура спілкування – це запорука піднесення культури суспільної думки і суспільно корисної праці.

Процеси взаємозв'язку «людини і мови» досліджували представники різних наук. В епоху античності мистецтву спілкування надавали особливого значення. Протагор і Сократ підкреслювали неабияке значення для молодих людей володіти словом. У середні віки майстерності спілкування вчили шляхом формалізованої мисленнєвої роботи, передусім це здійснювалося в рамках схоластики. В епоху, коли діяли ідеологічні настанови і нові підходи до формування державного світу людини, увага до питань мовної культури дещо послабилася. З активізацією духовного життя, підвищенням інтересу до оволодіння загальнолюдськими цінностями знову працювали мовознавці, психологи, педагоги, надаючи ваги цій галузі науки.

Філософи М.Бубер, Ю.Давидов, М.Каган, О.Єрмоленко, С.Кримський, К.Ясперс, соціологи А.Маслоу, Р.Мертон, Е.Фромм, психологи Г.Андреева, Л.Виготський, О.Леонтьєв, А.Петровський та інші багато зробили для того, щоб визначити особливості взаємодії «людини і мови», підкреслити значення висококваліфікованого володіння мовою для особистісного роз-

виту та самореалізації у суспільстві. Проте питання про шляхи забезпечення високого рівня володіння мовою, а особливо рівня культури мовлення з урахуванням національного етикету, не порушувалося. У соціалістичному способі мислення, як вважалося, недопустимим було визнавати недоліки чи негативні впливи однієї культури на іншу. Відтак замовчування наявного у мовленні цілого шару негативної, позацензурної лексики завдало серйозної шкоди моральному і навіть фізичному здоров'ю цілих поколінь. Паразитивання у мовленні лексики з негативною експресією, на превеликий жаль, на даному етапі «унормовується» вже в художній літературі, засобах масової комунікації. Це, за оцінками окремих відомих «неомодерністів, визнається виявом демократичного мислення», засобом типізації мови героїв.

Думки про вагомість використання мови – універсального засобу виховання – висловлювали у своїх працях ще К.Ушинський, Г.Вашенко, С.Русова, О.Потебня, І.Срезневський, І.Огієнко, В.Сухомлинський та ін.

Узагальнення досліджень з проблеми «людина і мова» стало основою для визначення вченими основних шляхів формування мовленнєвої культури особистості. Вивчення суто практичних аспектів мовленнєвого етикету належить мовознавцям М.Білоус, Н.Бабич, І.Коган та ін. Як зазначає дослідниця проблем культури мови С.Шумовецька, 63,6 % опитаних молодих людей мають низький рівень сформованості мовленнєвих комунікативних умінь, тобто рівень їх мовної культури потребує суттєвого підвищення. Проте, як свідчить досвід, вузького розуміння педагогічного впливу на таку ситуацію недостатньо. Викладанню мови в сучасних умовах треба надати міждисциплінарного характеру з метою поєднання мовознавчих дисциплін із релігієзнавством, психологією, логікою та іншими дисциплінами соціального спрямування.

У підготовці молодих фахівців для органів внутрішніх справ особлива увага має бути приділена формуванню духовності особистості, вихованню високоморальних якостей. Вузьке розуміння культури мови, як правило, зводиться до умінь правильно говорити і писати.

Проте воно полягає ще й в умінні добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети і обставин спілкування. У культурі мовлення виявляється рівень розвитку особи, її інтелект, загальна культура.

Найвиразнішою візитною карткою молодого людини є мовленнєвий етикет. На жаль, саме він засвідчує, що в цій ділянці культури не все гаразд. Специфічні умови, в яких формується кожна особистість, звісно, накладають відбиток на характер. Складні економічні умови, пов'язані з ними матеріальні нестатки, неувага суспільства до найважливішої сфери суспільного буття – духовного світу людини – все це спричиняє подекуди агресію, яка знаходить свій вияв, як не прикро, у мовленні молодих людей. Брутальна лайка – найбрудніша вада людини. Причин, що породжують бруднослів'я –

чимало, йому сприяють і модні пісні та вислови з ненормативною лексикою, і засилля російськомовної літератури, західної кінопродукції. Певну роль може відігравати і зневіра, відчай.

Група вчених Російської академії наук під керівництвом П.Горяєва прийшла до висновку, що з допомогою словесних образів, які виникають у мозку, людина здатна формувати або руйнувати свій генетичний апарат. Дослідники встановили, що ДНК містить спадкову інформацію не лише в хімічних сполуках, але й у різних фізичних полях, що утворюються навколо хромосом. Молекули ДНК можуть обмінюватися цією інформацією з допомогою електромагнітних хвиль, у т.ч. акустичних і світлових. Отже, ДНК здатна «чути» і сприймати мову. Було встановлено, що добре слово спроможне оздоровлювати, а złe – травмувати. Так, слова молитви, підкреслюють дослідники, «вмикають» резервні сили генетичного апарату, а прокляття руйнують їх. Уся ця інформація потрапляє в ДНК, і від її змісту у майбутньому залежить здоров'я нащадків.

Крім того, слід мати на увазі, що негативний вплив має навіть зломишлення. Енергетична атака, спрямована на особу, про яку ми погано думаємо, завдає людині непоправної шкоди. Навіть внутрішня згода зі злослівною людиною може бути небезпечною. Злослів'я, негативні думки про оточуючих завдають травми і тому, хто злословить. Слово – річ матеріальна. Воно має свій «відбиток» у всесвіті, і, як правило, погане слово, навіть думка, «діють» за принципом бумеранга, тобто мають здатність повертатися до мовця з подвоєною чи потроєною енергією. Отже, злослів'я скорочує життя, знищує людину духовно і фізично. Словесне руйнування душі і тіла має бути подолане шляхом формування високої культури мови, думки. Завдання етично розумної людини – ніколи не допускати негативних думок у підсвідомість, плекати високу духовність.

У майбутній практичній роботі працівники ОВС, як правило, лише з негативом, з подоланням правопорушень.

Постійна боротьба зі злом накладає відбиток на спосіб мислення, поведінку працівника. Тому важливо керуватися заувагою відомого класика літератури Бернарда Шоу про те, що «є 50 способів сказати «так» і 500 способів сказати «ні». Свій робочий день добре починати побажанням: «Господи! Дай моїм рідним і знайомим, усім людям здоров'я, а мені терпіння». Як стверджують богослови і психолінгвісти, такий спосіб заблокує особу від злоби інших людей. Однак важливо бути не просто добрим, урівноваженим, а виробляти в собі, як того вимагає християнська мораль, уміння бути активно добрим. У давніх традиціях українців помітні звичаї творити добро, бажати один одному добра. Це яскраво ілюструють лексичні засоби мовленнєвого етикету. Так, форми вітання з коренем –добр- особливо вживані в українській мові: «Доброго ранку», «Добридень», «Добрий вечір», «На добраніч» та ін.

Пошана до слова у народі виховувалася з дитинства. Існували ласкаво-шанобливі звертання до кожного члена родини, обов'язково на «Ви», матусю, нене, татку, бабусю, дідусю. Засуджувалося будь-яке лихослів'я, особливо прскльони. Приступаючи до важливої справи, діти зверталися до батьків за благословенням. Зі спогадів турецького мандрівника XIV ст. Ельвія Челебі дізнаємося про те, що до лайливих слів українського народу в той час спостерігач відніс такі, як свиня, чорт, шезни, собака, дідько.

Отже, констатація того факту, що ідеали і заповіді, якими наші пращури жили тисячі років, до певної міри забуті, наводять нас на думку про гостру потребу активно працювати над відродженням і встановленням ідеалів духовності, гуманізму, гармонії і миру.

Надійшла до редколегії 13.10.99

В.О.Тюріна, д-р пед. наук

ПІЗНАВАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Відродження суверенної України ставить за мету перетворити людину з засобу у мету соціального прогресу. Вирішувати складні завдання розбудови нового суспільства, творчо, активно діяти у різних галузях може тільки впевнена, ініціативна, самостійна людина.

Вищий заклад освіти МВС України, є тим соціальним організмом, вимоги до якості роботи якого постійно зростають. Удосконалення змісту освіти, методів і організаційних форм навчання спрямовані на те, щоб підготувати курсантів до роботи у нових соціальних, політичних та економічних умовах, що потребує від кожного випускника відповідного рівня загального розвитку і сформованості на його ґрунті глибоких та гнучких знань і способів діяльності у вузькій галузі, творчого мислення, потреби та прагнення самостійно удосконалювати свою професійну майстерність.

Професійна майстерність, професіоналізм, професійна компетентність потребують постійного удосконалення та, зокрема, самоудосконалення, тобто постійного поповнення та оновлення професійних знань, умінь і навичок, удосконалення психологічних, фізичних, моральних та інших якостей особистості, які дозволяють виконувати професійну діяльність на високому рівні. Таке самоудосконалення є можливим тільки за умов сформованості у людини здатності і прагнення самостійно оволодівати все новими і новими знаннями та способами діяльності, тобто за умов сформованості пізнавальної самостійності як якості особистості. Однак, дійсна пізнавальна самостійність розуміє під собою не тільки уміння власними силами одержувати нові знання і оволодівати новими способами діяльності, а й уміння бачити і формулювати пізнавальні задачі, ставити пізнавальні цілі, висувати і обґрунтовувати гіпотези, планувати свою пізнавальну ді-